

مطالعه تطبیقی آثار ادغام شرکت‌های تجاری در حقوق ایران و انگلستان

امیر جعفری صامت^۱

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۵/۱۱ تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۸/۱۹

چکیده

یکی از نهادهای مهم در حقوق شرکت‌های تجاری ادغام شرکت تجاری است؛ با این وجود در قانون تجارت در خصوص ادغام شرکت تجاری سخنی به میان نیامده است و تنها قانون شرکت‌های تعاونی ۱۳۵۰ به تفصیل شرایط و آثار ادغام شرکت‌های تعاونی را مورد حکم قرار داده است. برای رفع خلأ موجود و ایجاد مبنایی قانونی جهت ثبت ادغام شرکت‌های تجاری توسط مرجع ثبت شرکت‌ها در قانون برنامه چهارم توسعه قانون‌گذار بند الف ماده ۴۰ را به ادغام شرکت‌های تجاری اختصاص داد و به‌طور کلی ادغام شرکت‌های تجاری موضوع قانون تجارت را تجویز کرد. در قانون برنامه پنجم حکم فوق با تغییراتی جزئی در بند الف ماده ۱۰۵ تکرار شده است. با وجود اهمیت جوازی که در قوانین برنامه پنجم توسعه به ترتیب فوق برای ادغام شرکت‌ها صادر شد، این احکام از جهات مختلف ناقص‌اند و تصویب قانونی جامع با بیان کلیه شرایط و آثار ادغام ضروری است. برای پاسخ‌گویی به این نیاز در لایحه تجارت به موجب فصل سوم باب دوم لایحه احکام نسبتاً جامعی برای ادغام شرکت‌های تجاری مقرر شده که در این مقاله نقاط ضعف و قوت این احکام مورد بررسی قرار می‌گیرد.

کلیدواژه: شرکت تجاری، ادغام ساده، ادغام مرکب، لایحه تجارت

۱- دانشجوی دکترای حقوق خصوصی دانشگاه عدالت

مقدمه

جهانی شدن بازارهای تجاری و به تبع آن برقراری اصول نظام اقتصاد رقابتی جوامع، سازمان‌ها و بنگاه‌ها را برآن داشته تا به منظور کاهش زیان‌های ناشی از این جریان و ادامه حیات خویش در شرایط جدید و محیط رقابتی از ابزارها و سازوکارهای مختلف استفاده کنند. یکی از نهادهای حقوقی مؤثر برای هماهنگ شدن شرکت‌ها با محیط رقابتی فعالیت اقتصادی و تجارتي، ادغام شرکت‌های تجارتي برای افزایش توان اقتصادی و قدرت رقابتی آن‌ها است، ادغام شرکت‌های تجارتي با افزایش توان آن‌ها خطر ایجاد انحصار در بازار به منظور کاستن از قدرت فعالیت سایر فعالان در عرصه موضوع فعالیت شرکت‌های ادغام شونده را نیز در پی دارد، بنابراین کارکرد و تأثیری دوگانه بر بازار دارد. از یک سو می‌تواند با تجمیع اموال مشهود و نامشهود شرکت‌های تجارتي توان فعالیت آن‌ها را افزایش دهد، از سوی دیگر ممکن است انحصار ایجاد و شرکت‌های کوچک را از صحنه رقابت حذف کند.

بنابراین در تدوین مقررات حاکم، قانونگذاران به دنبال ایجاد تعادل بین دو ضرورت متضاد هستند به این معنا که همزمان با تسهیل ادغام باید چاره‌ای برای پیشگیری از انحصار با استفاده از این نهاد حقوقی ببانديشند، راز همزادی مقررات حاکم بر ادغام با قواعد پیشگیری از رویه‌های ضد رقابتی و حقوق رقابت نیز در این امر نهفته است.

با ادغام شرکت‌های تجارتي حرکت در خصوص اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی یعنی نظام خصوصی سازی برای دستیابی به بهبود فضای کسب و کار محقق خواهد شد.

ادغام شرکت‌های تجاری راهی برای تأمین منابع مالی شرکت یا کاهش دست واسطه‌ها است. فرض کنید شرکتی برای تولید دام وجود دارد. یکی از راه‌های تأمین منابع مالی شرکت این است که با شرکتی که در کار تولید فرآورده‌های لبنی است ادغام شود. این کار خود به خود پول و امکانات لازم را برای توسعه فراهم می‌آورد.

۱ - تعریف و اقسام ادغام

الف- تعریف و اقسام ادغام در حقوق ایران

تعریف ادغام:

در فرهنگ فارسی ادغام را فراگرفتن چیزی دیگر را، در آوردن چیزی دیگر را معنا کرده‌اند

(عمید، ۱۳۵۷، ص ۱۰) پس در لغت وقتی ادغام می‌گوییم منظورمان یکپارچگی، یکی شدن و به هم پیوستن دو یا چند چیز است.

حالا اگر بخواهیم به طور جزئی‌تر و تخصصی‌تر لغات و اصطلاحات مرتبط با ادغام را بررسی کنیم، باید گفت تملک یک شرکت توسط شرکت دیگر، به طوری که در پایان عملیات تنها یک شرکت یا بنگاه اقتصادی باقی بماند، ادغام نامیده شود. حقوق‌دان برجسته ایرانی دکتر ربیعا اسکینی نیز در مورد ادغام بیان می‌دارد:

ادغام دو یا چند شرکت وقتی حاصل می‌شود که یا شرکتی، شرکت دیگر را امحاء و در خود حل کند یا دو یا چند شرکت در هم حل شده و شرکت دیگری از آن‌ها بوجود آید. ادغام موجب انحلال شرکت‌هایی می‌شود که از بین می‌روند بدون آن که اموال آن‌ها تصفیه شود، در واقع دارایی شرکت‌هایی که در نتیجه ادغام از بین می‌روند به شرکت جدید انتقال می‌یابد (اسکینی، ۱۳۹۱، ص ۵۵)

اما در قوانین ایران، قانون تجارت از ادغام تعریفی ارائه نکرده است و در لایحه قانون تجارت سال ۱۳۹۱ نیز این نقص و مشکل همچنان لاینحل باقی مانده است.

در حالی که در لایحه قانون اصلاح موادی از قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی در بند ده ماده یک تعریف ادغام گفته شده بود:

ادغام عمل حقوقی است که بر اساس آن دو یا چند شرکت ضمن محو شخصیت حقوقی خود، شخصیت حقوقی واحد و جدیدی تشکیل دهند یا یک یا چند شرکت با محو شخصیت حقوقی خود در شرکت دیگر جذب شوند.

بنابراین ادغام زمانی به وقوع می‌پیوندد که دو یا چند واحدی که سابقاً مستقل بوده‌اند، تبدیل به یک واحد شوند (بیگی حبیب آبادی، ۱۳۸۰ ص ۱۲) و در واقع ادغام شامل تعاملات و موافقت‌نامه‌هایی است که منجر به یکی شدن بنگاه‌ها می‌شود.

انواع ادغام در حقوق ایران بر اساس لایحه تجارت:

در لایحه تجارت طبق ماده ۱۰۵ قانون برنامه پنجم توسعه ادغام شرکت‌های تجاری به دو نوع ادغام ساده و مرکب تقسیم شده است وجه تمایز اصلی این دو در این است که ادغام مرکب سبب

شکل‌گیری شرکت جدیدی در اثر ادغام دو یا چند شرکت در یکدیگر می‌شود در حالی که ادغام ساده چنین نتیجه‌ای به دنبال ندارد.

طبق ماده ۱۰۵ قانون برنامه پنجم توسعه ادغام شرکت‌های تجارتي به دو صورت ساده و مرکب امکان‌پذیر است مطابق با ماده مزبور: ادغام دو قسم ساده و مرکب است. جذب یک یا چند شرکت به وسیله شرکت دیگر ادغام ساده و تشکیل شرکت جدید از طریق ادغام حداقل دو شرکت در یکدیگر ادغام مرکب است در ادغام ساده شرکت جذب شده و در ادغام مرکب شرکت‌های طرف ادغام شخصیت حقوقی خود را از دست می‌دهند.

همان‌طور که از ماده مزبور استنباط می‌کنیم، ادغام ساده در واقع قراردادی است که مطابق آن دو یا چند شرکت به دنبال این هستند که در یکی از شرکت‌های طرف قرارداد ادغام گردیده که در نتیجه آن شخصیت حقوقی شرکت‌های ادغام شده امحاء گردیده و شرکت باقی‌مانده یا شرکت ادغام‌پذیر به حیات خود ادامه می‌دهد و کلیه حقوق و تعهدات شرکت یا شرکت‌های ادغام شده در نتیجه ادغام به شرکت موجود منتقل می‌گردد.

ادغام ساده معادل ادغام شرکت از طریق یکی شدن در نظام حقوقی انگلستان است. ادغام مرکب نیز مطابق بند اخیر ماده ۱۰۵ قانون برنامه پنجم توسعه از طریق ادغام دو یا چند شرکت ادغام شونده با محو شخصیت حقوقی آن‌ها و ایجاد شرکت جدید صورت می‌پذیرد و تمام حقوق و تعهدات شرکت‌های مزبور به شرکت جدیدالتاسیس منتقل می‌گردد.

ب - تعریف و اقسام ادغام در حقوق انگلستان

تعریف ادغام:

در زبان و ادبیات حقوقی انگلستان اگر چه برای لغت ادغام و مفاهیم مشابه یا مرتبط به آن از چند لغت استفاده می‌شود، اما به طور خاص بیشتر از واژه Merger استفاده می‌کنند، زیرا وقتی بحث ادغام پیش می‌آید، دیدگاه حقوق تجارت مخصوصاً حقوق شرکت‌ها و همچنین دیدگاه حقوق رقابت، در خصوص مفاهیم مرتبط با این واژه همسان و مشابه است.

حالا اگر بخواهیم به طور جزئی‌تر و تخصصی‌تر لغات و اصطلاحات مرتبط با ادغام را بررسی کنیم، باید گفت تملک یک شرکت توسط شرکت دیگر، به طوری که در پایان عملیات تنها یک شرکت یا بنگاه اقتصادی باقی بماند، ادغام نامیده شود.

این تعریف ساده و مختصر لغت نامه حقوقی لانگمن (Longman) از واژه ادغام است. برای تعریف دیگر به سراغ لغت نامه حقوقی آکسفورد می‌رویم، این لغت نامه می‌گوید: این که دو شرکت با اندازه مشابه با یکدیگر ترکیب شوند و در نهایت یک شرکت باقی بماند Elizabeth A. Martin 1997 (p.128) ادغام صورت گرفته است.

در مثالی دیگر فرهنگ حقوقی بلک را بررسی می‌کنیم که برای واژه ادغام معانی مختلفی آورده است. از جمله: عمل یا رفتار ترکیب کردن، جذب یک دارایی کوچک در یک دارایی بزرگ به طوری که هر دو اموال مزبور مال یک شخص واحد باشد. (Bryan A. Garner, 2004, p. 1009)

انواع ادغام:

- ادغام شرکت‌ها بر اساس عملیات شرکت‌های مورد ادغام

ادغام و تصاحب شرکت‌ها جریان آزاد سرمایه است که در راستای اهداف مدیران مبنی بر استفاده بهینه از منابع و دارایی‌ها به کار گرفته می‌شود. اغلب مدیران شرکت‌های تملک کننده تصاحب شرکت‌ها را به عنوان ابزار بیرونی کسب رشد سریع‌ترین راه برای دستیابی به بازارهای جدید و افزایش سودآوری و کارایی می‌دانند.

همچنین هر یک از شرکت‌ها به دلیل وسعت فعالیت‌های تجاری هر کدام در رشته خاص فعالیت می‌کند و در همان رشته میان شرکت مزبور با شرکت‌های دیگر رقابت وجود دارد. هر یک از شرکت‌ها، بازار و کسب و کار مشتریان مختلف و خاص خود را دارد. کالا و خدماتی که امروزه عرضه می‌شود، معمولاً مستلزم همکاری شرکت‌های تجاری متعددی می‌باشد که باید سلسله وار هر یک قسمتی از کار را بر عهده گیرند و معمولاً یک شرکت تجاری به تنهایی نمی‌تواند کلیه ملزومات لازم برای تولید یک محصول و آماده کردن آن برای مصرف کننده را مهیا کند (جعفریور، ۱۳۸۴، ۴۹)

- ادغام افقی

برای نیل به اهداف مزبور، شرکت‌ها به ادغام یا تصاحب شرکت‌های دیگر روی آورند، شرکت‌ها با توجه به نوع عملیات و فعالیت‌های شرکت‌های مورد ادغام به دو نوع روش تصاحب و ادغام را انجام می‌دهند یا به عبارت دیگر در یک خط تولیدی و خدماتی فعالیت می‌نمایند، ادغام مزبور را اصطلاحاً

ادغامی عمودی می‌نامند (Vertical Take Over Merger)

همچنین اگر شرکت‌هایی که کالاها و خدمات آن‌ها مستقیماً در حال رقابت با یکدیگر باشند، ادغام و

عمل تملک چنین شرکت‌هایی را نیز ادغام یا تصاحب افقی می‌نامند. در این نوع از روش تملک و ادغام، رقاباتی که محصول یکسانی و مشابه در یک منطقه جغرافیایی تولید و به فروش می‌رسانند، خریداری و تصاحب می‌شوند.

این نوع روش تملک منجر به افزایش سهم بازار و افزایش قدرت بازار شرکت تملک کننده می‌گردد. از نظر اقتصادی ادغام افقی شرکت‌ها به دو زیر شاخه توسعه بازار (Market Developing) و توسعه محصول (Product Developing) تقسیم می‌شود.

- تملک یا ادغام عمودی (Vertical Takeover And Merger)

ادغام شرکت‌هایی که در فرآیند تولید محصولات مختلف یا در سلسله فعالیت‌های تجاری رابطه مصرف کننده و تولیدکننده دارد یا به عبارتی ادغام شرکت‌هایی که در زنجیره تبادل محصولی به عنوان خریدار و فروشنده حضور دارند را تملک یا ادغام عمودی می‌نامند.

در این نوع از ادغام یکی از دو شرکت در عمل یا به طور بالقوه عرضه کننده کالا یا خدمات برای شرکت دیگر است. برای مثال وقتی یک شرکت نوشابه سازی با یک شرکتی که موضوع فعالیت آن تولید قوطی‌های خالی باشد، ادغام شود، همچنین ادغامی را ادغام عمودی می‌نامند.

ادغام یا تملک عمودی به منظور رسیدن به صرفه‌جویی در خرید، فروش و توزیع اتخاذ می‌شود. ادغام مزبور به دو زیر شاخه ادغام عمودی پیش‌رو (Up Stream Merger) و ادغام عمودی پس‌رو (Sup Stream Merger) تقسیم می‌شود.

منظور از ادغام عمودی پیش‌رو این است که شرکتی با تصاحب یا ادغام کردن شرکت‌های توزیع یا پخش و خرده فروش‌ها می‌کوشد که بر میزان کنترل خود بیافزاید.

از نظر اقتصادی این نوع از ادغام به منظور افزایش کارایی در توسعه محصولات، کاهش هزینه تحقیق و توسعه کارایی در تحویل به موقع محصول، افزایش کیفیت دسترسی آسان به بازار و کسب اطلاعات مستقیم بازاریابی انتخاب می‌گردد. در ادغام عمودی پس‌رو نیز شرکت‌های تولیدی و تجاری به تصاحب شرکت‌های عرضه کننده مواد اولیه اقدام می‌نمایند.

ادغام عمودی پس‌رو یکی از ادغام‌هایی است که شرکت تصاحب کننده می‌کوشد با اجرای آن بر میزان مالکیت خود بیافزاید و شرکت عرضه کننده مواد اولیه را تحت کنترل درآورد.

۲- آثار ادغام

الف- آثار ادغام نسبت به شرکت‌های طرف ادغام

۱- در حقوق ایران:

در قراردادهای ادغام طرفین قرارداد مزبور، شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده و همچنین شرکت ادغام کننده می‌باشد که هر کدام از آنها به گونه‌ای از عمل ادغام متأثر می‌گردند.

- آثار ادغام بر شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده

قرارداد ادغام موجب محو شخصیت حقوقی شرکت ادغام شونده و همچنین موجب انحلال بدون تصفیه شرکت مزبور می‌گردد که در ادامه به آنها خواهیم پرداخت.

- محو شخصیت حقوقی شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده

شخصیت حقوقی در واقع به معنای توانایی برای دارای شدن حقوق و تکالیف و نیز توانایی اجرای آنهاست. برای مثال وقتی می‌گوییم شرکت تجاری دارای شخصیت حقوقی است، منظور این است که از لحاظ حقوقی آن شرکت توانایی دارد که در اجتماع صاحب حق و تکلیف شود و آنها را اجراء کند. اشخاص حقوقی معمولاً از اجتماع و متشکل از اشخاص و افراد طبیعی که برای هدف معینی همکاری می‌نمایند، تشکیل می‌شود.

با وجود این گاهی ممکن است شخص حقیقی از تخصیص اموالی برای یک هدف معین مثل امور خیریه، بازرگانی، صنعتی یا امور علمی، فنی و تخصصی و ... به وجود آید مانند (موقوفات، مؤسسات خیریه، مؤسسات بازرگانی، صنعتی و دولت و ...).

در هر حال آنچه مطرح است وجود یک سلسله منافع عمومی و مشترک است که قانون از آنها حمایت می‌کند و برای دارندگان آنها شخصیت قائل می‌شود تا آنها بتوانند دارای دارایی و حقوقی بشوند و در زندگی حقوقی وارد گردند (تفرشی، ۱۳۷۸، ص ۷۵)

شرکت‌های تجاری دارای شخصیت حقوقی هستند. شخصیت حقوقی مفهومی است اعتباری، انتزاعی و اعتبار آن بستگی به اراده قانون‌گذار دارد، نه اراده تشکل دهندگان شخص حقوقی. (تفرشی، ۱۳۷۸ ص ۷۱)

عده‌ای از حقوق‌دانان ضمن تاکید بر این که تعریف و شناسایی شخصیت حقوقی مستلزم شناسایی شخص حقوقی است، شخصیت حقوقی را عبارت از اهلیت و صلاحیت دارا شدن حقوق و تکالیف، قبول تعهدات و اجرای آنها از طرف شخص حقوقی می‌دانند (پاسبان، پیشین، ص ۱۳)

یکی دیگر از موارد پایان شخصیت حقوقی شرکت‌ها، ادغام شرکتی با شرکت دیگر است. اما نکته قابل ذکر این است که معمولاً در این مورد از انحلال شرکت، شرکت با ادغام خود، بدون نیاز به تصفیه به شخصیت حقوقی خود پایان می‌دهد، در حالی که در بقیه موارد انحلال، شخصیت حقوقی شرکت تا تصفیه بدهی‌ها و دارایی‌ها و اجرای تعهدات باقی می‌ماند. به عبارت دیگر بقای شخصیت حقوقی شرکت در زمان تصفیه از این نظر اهمیت دارد که مدیران تصفیه می‌توانند به نام شرکت علیه اشخاص ثالث اقامه دعوی کنند و اشخاص ثالث نیز می‌توانند علیه شرکت در حال تصفیه طرح شکایت کنند.

در کلیه شرکت‌ها دارایی شرکت از دارایی شرکا مجزا است در شرکت‌های سهامی دارایی شرکت اهمیت مخصوص دارد و شرکا مسئولیتی در مقابل تعهدات شرکت به جز سرمایه‌ای که پرداخته‌اند ندارند و طلبکاران شرکت غیر از آن وثیقه‌ای ندارند (ستوده تهرانی، پیشین، ص ۲۲) به عبارت دیگر نتیجه دیگر بقای شخصیت حقوقی شرکت این است که دارایی شرکت از دارایی شرکاء مستقل باقی می‌ماند و هر گاه این دارایی برای پرداخت طلب طلبکاران شرکت کافی نباشد، اعلام ورشکستگی به دلیل موجود بودن شخصیت حقوقی‌اش در زمان تصفیه مجاز خواهد بود. مطابق لایحه تجارت نیز به محض وقوع ادغام شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده، شخصیت حقوقی خود را از دست می‌دهند.

برابر ماده ۱۰۵ قانون برنامه پنجم توسعه لایحه جدید قانون تجارت: ادغام ساده از طریق یک یا چند شرکت با محو شخصیت حقوقی (به عنوان شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده) در شرکت موجود با حفظ شخصیت حقوقی (با عنوان شرکت پذیرنده ادغام) انجام می‌پذیرد و ادغام مرکب از طریق ادغام دو یا چند شرکت ادغام شونده با محو شخصیت حقوقی آن‌ها و ایجاد شرکت جدید صورت می‌پذیرد. نکاتی که از ماده مذکور استنباط می‌گردد این است که در ادغام ساده شخصیت حقوقی شرکت ادغام شونده از بین می‌رود و شرکت ادغام‌پذیر به عنوان یک شخص مجزا به حیات خود ادامه می‌دهد و در ادغام دو یا چند جانبه نیز دو یا چند شرکت در یک شرکت جدید ادغام و شخصیت حقوقی آن‌ها محو می‌گردد. محو شخصیت حقوقی شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده به این معناست که شرکت‌ها در نتیجه ادغام به حکم قانون منحل می‌گردند ولی انحلال شرکت‌های ادغام شونده به این معناست که شرکت‌ها در نتیجه ادغام به حکم قانون منحل می‌گردند ولی انحلال شرکت‌های ادغام شونده

همان‌طور که قبلاً ذکر کردم به این معنا نیست که شخصیت حقوقی آن‌ها بعد از انحلال برای رعایت مقررات مربوط به تصفیه باقی بماند، بلکه به محض وقوع ادغام، شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده بدون این‌که نیازی به رعایت مقررات مربوط به تصفیه باشد، منحل و شخصیت حقوقی آن‌ها محو می‌گردد. طبق ماده ۶۰۶ لایحه انحلال شرکت یا تشکیل شرکت جدید در روند ادغام مستلزم رعایت احکام مربوط به تصفیه یا تشکیل شرکت جدید نیست.

در واقع شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده پس از ادغام وظیفه‌ای در خاتمه دادن امور جاری و اجرای تعهدات و وصول مطالبات و تقسیم دارایی‌ها و ... ندارند، زیرا کلیه حقوق و تعهدات به حکم قانون به شرکت ادغام‌پذیر یا شرکت جدیدالتاسیس منتقل می‌گردد.

- انحلال بدون تصفیه شرکت ادغام شونده

همان‌طور که پیش‌تر ذکر کردم، شرکت‌های ادغام شده با تحقق ادغام شخصیت حقوقی خود را از دست می‌دهند. شخصیت حقوقی شرکت نیز ملازمه با انحلال شرکت مزبور دارد، قاعداً بعد از انحلال شرکت، امور شرکت باید تصفیه شود یعنی مطالبات وصول گردیده، دیون شرکت پرداخت شده و دارایی شرکت بین شرکاء تقسیم گردد.

اما محو شخصیت حقوقی ملازمه با تصفیه شرکت‌های ادغام شده ندارد و شرکت‌ها با انجام عمل ادغام از عملیات و هزینه‌های مربوط به امر تصفیه معاف می‌گردند. در لایحه تجارت این حکم در ماده ۶۰۶ مقرر شده است.

- آثار ادغام بر شرکت ادغام‌کننده

با انعقاد قرارداد ادغام، شرکت ادغام‌کننده بر خلاف طرف دیگر قرارداد، شخصیت حقوقی خود را از دست نمی‌دهد و همچنین به موجب قرارداد ادغام حقوق و تعهدات شرکت ادغام شونده به شرکت ادغام‌کننده منتقل می‌شود که در این گفتار به بیان هر یک از آثار مذکور می‌پردازیم.

- ابقای شخصیت حقوقی شرکت ادغام‌کننده یا ایجاد شخصیت حقوقی جدید

یکی دیگر از آثار حقوقی ادغام شرکت حفظ شخصیت حقوقی شرکت ادغام‌کننده و یا ایجاد شخصیت حقوقی جدیدی می‌باشد. توضیح این‌که در ادغام ساده شخصیت حقوقی شرکت ادغام‌کننده باقی‌مانده و به حیات خود ادامه می‌دهد و با انجام ادغام تمام دارایی‌های شرکت یا شرکت ادغام شونده به شرکت ادغام‌کننده منتقل می‌گردد و شرکت ادغام‌کننده جانشین شرکت یا

شرکت‌های ادغام شونده می‌گردد و انجام عمل ادغام تأثیری در شخصیت حقوقی شرکت مزبور نخواهد داشت. در ادغام‌های ترکیبی نیز شرکت‌ها مورد ادغام، شخصیت حقوقی خود را از دست می‌دهند و جزیی از شرکت جدید می‌گردند و شخص حقوقی جدید پا به عرصه وجود می‌گذارد. در لایحه تجارت نیز مطابق با ماده ۱۰۵ قانون برنامه پنجم توسعه در ادغام یک جانبه، شرکت پذیرنده ادغام با جذب شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده شخصیت حقوقی خود را حفظ می‌کنند و در ادغام دو یا چند جانبه، شرکت جدید با شخصیت حقوقی از ترکیب دو یا چند شرکت ادغام شونده به وجود می‌آید.

- انتقال حقوق و تعهدات شرکت ادغام شونده به شرکت ادغام کننده

یکی دیگر از آثار حقوقی ادغام، انتقال حقوق و تعهدات، دیون و مطالبات شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده به شرکت ادغام کننده است مطابق ماده ۶۱۰ لایحه شرکت‌های جدید در ادغام مرکب و شرکت‌های بازمانده در ادغام ساده قائم مقام شرکت یا شرکت‌های منحل شده‌اند.

در این جا منظور از انتقال تعهدات این است که تعهدات شرکت ادغام شونده چه از جنبه مثبت و ناحیه متعهدله با توجه به حقوق خویش و چه از جنبه منفی از ناحیه شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده به لحاظ دینی که بر ذمه شرکت مستقر است به شرکت ادغام پذیر یا شرکت جدیدالتاسیس منتقل می‌گردد، به این نحو که همان تعهد اصلی و پایه شرکت یا شرکت ادغام شونده با تمام خصوصیات و ویژگی‌های خود انتقال می‌یابد. به عبارت دیگر در انتقال تعهدات شرکت ادغام شونده رابطه حقوقی و قانونی که متعهدله و شرکت ادغام‌پذیر را به هم مرتبط می‌سازد، از طرف شرکت ادغام شونده به شرکت ادغام پذیر یا جدیدالتاسیس که ملزم به ایفای تعهد می‌باشد، با بقای اصل تعهد به همراه تمامی صفحات، ممیزات، و توابع آن منتقل می‌شود. به گونه‌ای که شرکت ادغام پذیر یا شرکت جدیدالتاسیس جانشین متعهد اصلی (شرکت ادغام شونده) در تعهد او نسبت به اصل تعهد می‌گردد. در هر صورت انتقال تعهدات شرکت ادغام شونده به شرکت ادغام پذیر با جمیع صفات، خصوصیات، تضمینات، وثایق خویش انتقال می‌یابد. علاوه بر این تعهدات شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده با تمام دفاعیات و ایراداتی که مربوط به آن است، نیز منتقل می‌گردد.

موارد مذکور در بالا در مورد انتقال حقوق نیز صادق است. یعنی با انجام ادغام و ثبت آن در مرجع ثبت شرکت‌ها کلیه حقوق شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده با تمامی اوصاف، ویژگی‌ها و تضمینات

خویش، به شرکت ادغام پذیر یا شرکت جدیدالتاسیس انتقال می‌یابد. به طور خلاصه با توجه به ماده ۶۱۰ لایحه می‌توان گفت: که پس از ثبت ادغام در مرجع ثبت شرکت‌ها، شرکت ادغام کننده یا شرکت جدیدالتاسیس جانشین شرکت ادغام شونده یا شرکت‌های موضوع ادغام در حقوق و تعهدات آن‌ها می‌گردد.

مطابق ادغام، شرکت ادغام کننده یا شرکت جدیدالتاسیس نسبت به قراردادهایی که شرکت با شرکت‌های موضوع ادغام با اشخاص ثالث منعقد نموده‌اند و یا دیون و مطالباتی که نسبت به اشخاص ثالث دارد، شخص ثالث محسوب می‌گردد و با انجام و ثبت ادغام قائم مقام کلیه حقوق و تعهدات شرکت با شرکت‌های ادغام شونده، می‌شود.

مندرجات طرح ادغام که مطابق با ماده ۵۹۹ لایحه نیز به تصویب هیات مدیره شرکت‌های طرف ادغام می‌رسد در واقع می‌تواند تشکیل دهنده بخشی از اساسنامه شرکت ادغام پذیر یا شرکت جدیدالتاسیس باشد. بسیاری از التزامات و تعهدات شرکت ادغام شونده در مورد اعطای مطالبات به شرکت ادغام کننده می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

- اطلاعات در مورد میزان دارایی‌ها.
- میزان تعهدات شرکت در برابر اشخاص ثالث.
- اطلاعات مالی شرکت.
- اطلاعات مربوط به مالیات.
- تعهدات مربوط به قراردادهای اجاره.
- موضوعات مربوط به استخدام.
- مسئولیت‌های تولیدی.
- مقوله‌های محیط زیستی و ... (Hutehson And Mason Pllc, 2001, P.1)

در مقابل شرکت ادغام کننده نیز تعهداتی را در مقابل شرکت ادغام شونده متقبل می‌شود مثلاً در قراردادهای مربوط به تصاحب سهام شرکت‌ها، اگر شرکت تملک کننده سهام بخواهد قیمت سهام شرکت تصاحب شونده را به صورت نقدی پرداخت کند، تعهدات شرکت تصاحب کننده می‌تواند در مورد شرایط وضعیت مالی‌اش مطرح گردد یا به عبارتی وضعیت مالی شرکت تصاحب کننده هنگام تصاحب باید مساعد باشد. در کل توافق‌نامه‌های قبل از انعقاد قرارداد یا در برگیرنده تعهدات مربوط

به ترک فعل (منفی) یا تعهدات مربوط به انجام فعل (مثبت) می‌باشد که در طول تنظیم این توافق‌نامه تا انعقاد قرارداد ادغام مدنظر قرار می‌گیرد.

مثلاً شرکت ادغام شونده متعهد می‌گردد که به شرکت ادغام کننده اجازه دهد که به آسانی به اسناد و مدارک، دارایی‌ها و همچنین سوابق کاری شرکت دسترسی حاصل نماید. رضایت لازم سهامداران شرکت یا اشخاص ثالث را در مورد ادغام شرکت کسب کند یا از شرکت ادغام شونده متعهد می‌گردد که مجوزهای دولتی لازم را کسب کند (Hutehson And Mason Pllc, 2001, P.2)

۲ - در حقوق انگلستان

در حقوق انگلستان نیز مطابق بند یک ماده ۱۵ قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ رعایت تشریفات خاص ثبت شرکت‌ها، شرکت را مستحق دریافت گواهی تأسیس شرکت می‌کند (Certificate Of In Corporation) مطابق قانون مزبور از تاریخ گواهی تأسیس شرکت یک شخص حقوقی واجد صلاحیت برای اجرای تمام وظایف شرکت می‌گردد و اثر قطعی تشکیل شرکت تجاری در قالب شخص حقوقی ایجاد تمایز روشن بین اعضای شرکت تجاری و خود شرکت است. خلاصه آن که شرکت تجاری یک شخص حقوقی است و بدین ترتیب از نظر قانونی، شخصی است کاملاً متمایز و مستقل از اعضای تشکیل دهنده آن. نتیجه این استقلال این است که شرکت می‌تواند دارایی و حقوق داشته باشد و متعهد شود.

دیگر این که شرکت مالک واقعی اموال خود است و سهامدار مالکیت واقعی یا قانونی در این اموال و دارایی ندارد و به همین دلیل نمی‌تواند اموال شرکت را تأمین کند (صفار، ۱۳۷۳، ص ۸۱) در حقوق انگلستان نیز از آن‌جا که مقررات مربوط به ادغام و تصاحب شرکت‌های تجاری متعدد است، اثر ادغام و تصاحب بر شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده و یا تصاحب شونده نیز متفاوت است که در ادامه اشاراتی به آن خواهیم داشت. همان‌طور که در مباحث پیشین ذکر کردم، ادغام به معنای خاص کلمه در حقوق انگلستان بر اساس بخش ۲۶ و ۲۷ و بعد قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ انجام می‌شود. همانند لایحه بر اساس مقررات فوق‌الذکر در قانون شرکت‌های تجاری نیز ادغام شرکت موجب انحلال و محو شخصیت حقوقی شرکت ادغام شونده می‌گردد. یعنی در ادغام شرکت از طریق انجذاب شخصیت حقوقی شرکت ادغام شونده با ادغام در شرکت ادغام کننده، محو گردیده و منحل می‌گردد و در ادغام از نوع تشکیل شرکت جدید نیز شرکت یا شرکت‌های ادغام

شونده با ادغام در یک شرکت، شخصیت حقوقی خود را از دست می‌دهند و مطابق مقررات مزبور ادغام به معنای خاص کلمه در حقوق انگلستان نیز مستلزم انحلال بدون تصفیه شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده است.

اما تفاوتی که ادغام در حقوق انگلستان با مقررات لایحه قانون تجارت دارد این است که از آن‌جا که دادگاه از ابتدا در انعقاد قرارداد ادغام دخالت دارد، انحلال بدون تصفیه شرکت یا شرکت‌های تجاری ادغام شونده نیز به دستور دادگاه انجام می‌گیرد، همان‌طور که در مباحث پیشین اشاره کردم، روش تملک سهام شرکت نیز بر اساس بخش ۲۸ قانون شرکت‌ها مصوب ۲۰۰۶ و مطابق مواد ۱۱۰ و ۱۱۱ قانون توقف مصوب ۱۹۸۶ انجام می‌پذیرد.

ب- آثار ادغام نسبت به شرکا یا سهامداران شرکت‌های طرف ادغام

۱- در حقوق ایران:

بر اساس ادغام شرکت‌ها، هر یک از سهامداران شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده و همچنین سهامداران شرکت‌های ادغام‌کننده متأثر می‌گردد اما از آن‌جا که آثار ادغام بر سهامداران شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده با آثار آن بر سهامداران شرکت ادغام‌کننده متفاوت است، به همین لحاظ در این مبحث آثار ادغام بر هر یک از سهامداران را به تفکیک در دو گفتار جداگانه مورد بحث و بررسی قرار می‌دهیم.

- آثار ادغام بر سهامداران شرکت ادغام شونده

همان‌طور که در مباحث پیشین اشاره شد، با انجام ادغام کلیه حقوق، تعهدات، مطالبات و دیون شرکت ادغام شونده به شرکت ادغام‌کننده منتقل می‌گردد. با انتقال حقوق و تعهدات شرکت ادغام شونده، سهامداران شرکت یا شرکت‌های مزبور نیز به تبع ادغام شرکت، حقوق خود را در شرکت از دست می‌دهند.

به این لحاظ یکی از موضوعاتی که درج آن در طرح ادغام الزامی است، روش پرداخت در قراردادهای ادغام برای سهامداران شرکت ادغام‌کننده می‌باشد.

دو روش عمده برای پرداخت عوض حقوق سهامداران شرکت ادغام شونده در قراردادهای ادغام وجود دارد:

- روش نقدی: با این توضیح که سهام سهامداران شرکت ادغام شونده به وسیله وجه نقد از طرف شرکت ادغام‌کننده یا تصاحب‌کننده پرداخت می‌گردد.

- روش سهامی است: به صورتی که سهام سهامداران شرکت ادغام شونده با سهام دارای حق شرکت ادغام کننده یا تصاحب شونده مبادله می‌گردد.

- البته یک شرکت ادغام کننده یا تصاحب کننده بالقوه می‌تواند ترکیبی از وجه نقد و سهام برای تصاحب و ادغام شرکت شونده استفاده نماید که بستگی به ارزیابی شرکت ادغام شونده و میزان توانایی تأمین مالی شرکت ادغام کننده دارد.

از لحاظ اقتصادی فرق بین قراردادهای ادغام نقدی و سهام این است که در قراردادهای نقدی تمام ریسک حاصل از سود و زیان، تفاوت بین سینرژی (Synerjy) و قیمت پرداخت شده را سهامداران شرکت ادغام کننده می‌پردازد، در حالی که در مبادله سهام با سهام این ریسک بسته به درصد مالکیت دو گروه سهامداران شرکت ادغام شونده و شرکت ادغام کننده بین آن‌ها توزیع می‌گردد.

سهامداران یا شرکای شرکت‌های موضوع ادغام، به ازای سهام و سهم‌الشرکه خود که مشمول ادغام می‌باشند، سهام و یا سهم‌الشرکه، شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید را دریافت می‌کنند.

همچنین مطابق ماده ۵۹۹ لایحه که در مقام بیان مندرجات طرح ادغام می‌باشد، بند ۹ ماده مزبور یکی از مندرجات طرح ادغام را تعیین میزان و نسبت سهام یا سهم‌الشرکه در شرکت جدید و یا ادغام‌پذیر به ازای سهام یا سهم‌الشرکه سهامداران یا شرکاء دانسته است. همان‌طور که از مفاده دو ماده فوق‌الذکر برمی‌آید، لایحه اصلاحی روش دوم پرداخت یعنی روش سهامی یا روش معاوضه سهام را پیش‌بینی کرده است، یعنی در ادغام یک جانبه شرکت ادغام‌پذیر در قبال سهام یا سهم‌الشرکه که سهامداران شرکت یا شرکت‌های ادغام شونده سهام یا سهم‌الشرکه خود را پرداخت کند و در ادغام دو یا چند جانبه نیز شرکت جدید سهام یا سهم‌الشرکه خود را به سهامداران شرکت‌های مورد ادغام پرداخت خواهد کرد. آنچه را که در شرکت‌های سهامی سهم نامیده می‌شود و در دیگر شرکت‌ها سهم‌الشرکه نامیده می‌شود. بنابراین سهم‌الشرکه نیز حاکی از آورده شریک به شرکت و بیان‌گر حقوق و مزایای او می‌باشد، سهم و سهم‌الشرکه هر دو حاکی از حصه سهامداران و شریک در شرکت می‌باشد.

همچنین حقوق و مزایای متعلق به سهامداران و شرکاء به تناسب سهم یا سهم‌الشرکه آن‌ها در شرکت تعیین می‌شود. بنابراین برای مثال اگر یک شرکت با مسئولیت محدود (شرکت ادغام‌پذیر) باید در قبال سهام سهامداران شرکت سهامی خاص (شرکت ادغام شونده) سهم‌الشرکه خود را به

آن‌ها پرداخت کند و یا اگر یک شرکت بامسئولیت محدود در یک شرکت سهامی عام ادغام گردد، شرکت سهامی عام (شرکت ادغام کننده) باید در قبال سهم‌الشرکه شرکای شرکت با مسئولیت محدود (شرکت ادغام شونده) سهام خود را به آن‌ها پرداخت نماید.

- آثار ادغام بر سهامداران شرکت ادغام کننده

سهامداران شرکت ادغام کننده، با ادغام شرکت‌ها چه در ادغام به معنای خاص کلمه و چه در ادغام به معنای تصاحب چندان متأثر نمی‌گردند، زیرا همان‌طور که قبلاً نیز مورد بحث قرار گرفت، شرکت ادغام کننده یا تصاحب کننده پس از انجام عمل ادغام شرکت‌ها، شخصیت حقوقی خود را حفظ نموده و به حیات حقوقی خود ادامه می‌دهد و در ادغام‌های مرکب نیز پس از انجام ادغام یک شرکت جدید تأسیس می‌گردد که از ترکیب شرکت‌های مورد ادغام به وجود می‌آید و سهامداران آن نیز معمولاً سهامداران شرکت‌های مورد ادغام می‌باشد.

یعنی قبل از عمل ادغام شرکت جدیدالتاسیس وجود نداشته که ادغام بتواند بر حقوق سهامداران آن شرکت تأثیر بگذارد، در نتیجه در ادغام سهامداران شرکت ملزم به تبعیت از قرارداد ادغام می‌باشند، مگر این که در طرح ادغام که به تصویب هیات مدیره شرکت‌های طرف ادغام می‌رسد، با موافقت آن‌ها یک سری حقوق و امتیازاتی بر سهامداران شرکت مورد ادغام لحاظ گردد (جعفر پور، ۱۳۸۴، ص ۱۱۱)

در لایحه جدید قانون تجارت در ماده ۵۹۹ که در مقام بیان عوض برای سهامداران شرکت‌های موضوع ادغام بوده فقط در رابطه ما به ازای سهام یا سهم‌الشرکه سهامداران یا شرکای شرکت ادغام شونده سخن گفته و سخنی از آثار ادغام بر سهامداران یا شرکای شرکت ادغام کننده نیاورده است. همچنین در ماده ۵۹۹ لایحه اصلاحی که به شرح مندرجات مربوط به طرح ادغام پرداخته است، بندی را به سهامداران شرکت ادغام کننده اختصاص نداده است و این حاکی از این امر است که ادغام شرکت‌ها مطابق لایحه اصلاحی تغییر محسوسی در حقوق یا تعهدات شرکت ادغام کننده ایجاد نمی‌کند.

در حقوق انگلستان از آن‌جا که ادغام به معنای خاص مطابق قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ با تصدیق و دستور دادگاه انجام می‌گیرد، کلیه سهامداران شرکت ادغام کننده ملزم به قرارداد می‌باشند.

در رابطه با تملک سهام شرکتها در حقوق انگلستان چه در قانون توقف ۱۹۸۶ و چه در قانون شرکت‌های تجاری ۲۰۰۶ در بخش مربوط به تملک سهام شرکتها، مقرراتی در رابطه با آثار تصاحب سهام شرکتها بر حقوق یا تعهدات سهامداران تملک کننده پیش‌بینی نگردیده است و این نشان دهنده این امر است که تصاحب سهام شرکتها تأثیر چندانی در حقوق سهامداران شرکت تصاحب کننده ندارد. (جعفرپور، ۱۳۸۴، ص ۱۱۲)

۲- در حقوق انگلستان:

بر اساس بخش ۲۸ قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ اگر شرکت پیشنهاد دهنده بتواند ۹۰٪ سهام صاحبان سهام شرکت پیشنهاد شونده را تحصیل نماید، می‌تواند سهام بقیه صاحبان سهام را به طور اجباری تحصیل نماید، در نتیجه این امر شرکت پیشنهاد شونده عملاً در شرکت پیشنهاد کننده ادغام می‌گردد. در هر دو نوع از تملک سهام، شرکتی که سهام آن توسط شرکت تملک کننده خریداری می‌شود. به عنوان یک شخص حقوقی کاملاً جدا از شرکت تملک کننده باقی می‌ماند ولی شرکت مزبور کنترل خود را بر عملیات شرکت از دست می‌دهد.

در حقوق انگلستان نیز مطابق قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ همان اثر حقوقی ذکر شده در لایحه در مورد ادغام‌های از طریق انجذاب و ادغام‌های از طریق تشکیل شرکت جدید حکمفرماست. در حقوق انگلستان نیز برابر ماده ۸۹۹ قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ به تفصیل به این مورد اشاره و راهکارهای قانونی آن پیش‌بینی شده است.

ماده ۱۱۰ قانون توقف ۱۹۸۶ نیز به عنوان مکمل این مبحث برای مطالعه پیشنهاد می‌گردد.

ج - آثار ادغام نسبت به طلبکاران شرکت‌های طرف ادغام:

۱- در حقوق ایران:

قرارداد ادغام علاوه بر آثاری که بر سهامداران شرکت‌های طرف ادغام دارد، بر حقوق اشخاص ثالث نیز اثر می‌گذارد. اشخاص ثالث در ارتباط با شرکت‌های طرف ادغام می‌توانند طلبکاران (با وثیقه یا بی وثیقه) و همچنین دارندگان اوراق بهادار باشند.

از آنجا که قرارداد ادغام تأثیری در وضعیت حقوقی اشخاص ثالث طرف ادغام با شرکت ادغام کننده ندارد و از آنجا که از میان اوراق بهادار، اوراق مشارکت در لایحه قانون تجارت و اوراق قرضه در مقررات حقوق انگلستان مورد بحث قرار گرفته است، در این قسمت آثار ادغام را بر طلبکاران

شرکت ادغام شونده بیان می‌نماییم.

دادگاه مکلف است خارج از نوبت در ماهیت دعوی اتخاذ تصمیم کند، در هر حال تا تعیین تکلیف و اتخاذ تصمیم در ماهیت دعوا توسط دادگاه رسیدگی کننده شرکت‌های طرف ادغام کماکان با حفظ شخصیت حقوقی به فعالیت ادامه می‌دهند. انتقال طلب (طبق بند ۳ ماده ۲۹۲ ق.م) عبارت است از توافق دائن و شخص ثالث مبنی بر انتقال طلب دائن که بر ذمه مدیون است به شخص ثالث.

به عبارت بهتر انتقال و جابه جایی طلب از دارایی طلبکار به دارایی دیگری است که در نتیجه آن منتقل‌الیه در همان طلب با تمامی ارکان و خصوصیات و مزایای مربوطه جانشین دائن اصلی می‌شود و هم او نیز مانند دائن می‌تواند آن طلب را از مدیون با همان شرایط و ممیزات مطالبه نماید و در برابر دیگران از قابلیت استناد به آن برخوردار باشد (توکلی کرمانی، ۱۳۸۰، ص ۱۴۷)

در صورت اعتراض طلبکاران مزبور، شرکت ادغام شونده می‌تواند، اقدامات ذیل را انجام دهد:

- طلب حال شده طلبکاران مزبور را بپردازد.
- در صورت حال نشدن طلب طلبکاران مزبور، وثیقه‌ای برای طلب آن‌ها تأمین کند.
- یا این که رضایت طلبکاران را مبنی بر انتقال طلب آن‌ها به شرکت جدید و یا شرکت ادغام‌پذیر جلب نماید.

اگر شرکت مزبور هیچ یک از اقدامات ذیل را انجام ندهد، طلبکاران مزبور می‌توانند از دادگاه تجاری صدور قرار دستور موقت مبنی بر تأخیر ثبت ادغام را تا انجام اقدامات فوق‌الذکر از شرکت ادغام‌پذیر را تقاضا نمایند و تا رسیدگی دادگاه تجاری، شرکت‌های طرف ادغام با حفظ شخصیت حقوقی کماکان به فعالیت خود ادامه می‌دهند.

نکته‌ای که شایان ذکر است این است که اگر شرکت ادغام‌پذیر و طلبکاران مزبور در رابطه با پرداخت طلب قرارداد خاص داشته باشند، مطابق قرارداد و توافق به عمل آمده رفتار خواهند کرد. طلبکاران با وثیقه نیز در واقع طلبکارانی هستند که برای تضمین طلب خود از شرکت، اموالی از شرکت را به صورت رهن، حق حبس و غیره را در اختیار دارند.

۲- در حقوق انگلستان:

بر اساس بخش ۲۸ قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ اگر شرکت پیشنهاد دهنده بتواند ۹۰٪ سهام صاحبان سهام شرکت پیشنهاد شونده را تحصیل نماید، می‌تواند سهام بقیه صاحبان سهام را به

طور اجباری تحصیل نماید، در نتیجه این امر شرکت پیشنهاد شونده عملاً در شرکت پیشنهاد کننده ادغام می‌گردد. در هر دو نوع از تملک سهام، شرکتی که سهام آن توسط شرکت تملک کننده خریداری می‌شود. به عنوان یک شخص حقوقی کاملاً جدا از شرکت تملک کننده باقی می‌ماند ولی شرکت مزبور کنترل خود را بر عملیات شرکت از دست می‌دهد.

در حقوق انگلستان نیز مطابق قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ همان اثر حقوقی ذکر شده در لایحه در مورد ادغام‌های از طریق انجذاب و ادغام‌های از طریق تشکیل شرکت جدید حکمفرماست. در حقوق انگلستان نیز برابر ماده ۸۹۹ قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ به تفصیل به این مورد اشاره و راهکارهای قانونی آن پیش‌بینی شده است. ماده ۱۱۰ قانون توقف ۱۹۸۶ نیز به عنوان مکمل این مبحث برای مطالعه پیشنهاد می‌گردد.

- قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶

در حقوق انگلستان شرکت‌های تجاری به طول معمول از طریق ثبت و بر طبق قوانین شرکت‌ها تشکیل می‌گردد که مهمترین آن‌ها قبل از تصویب قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۱۹۸۵ بود.

در واقع قانون مزبور نیز ترکیبی از قوانین شرکت‌هایی است که بین سال‌های ۱۹۴۸ تا ۱۹۸۳ به تصویب رسیده است.

قانون ۱۹۸۵ بار دیگر با قانون شرکت‌های مصوب ۱۹۸۹ و قانون توقف مصوب ۱۹۸۶ اصلاح و تکمیل گردد. با تصویب قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ نیز قانون ۱۹۸۵ نسخ گردید. قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶، بخش‌های ۲۶ و ۲۷ را به ادغام شرکت‌های تجاری به معنای خاص اختصاص داده است.

در بخش ۲۷ از قانون مزبور نیز اختصاص به ادغام به معنای تملک سهام داده شده است. در حقوق انگلستان سازمان عمده‌ای که به طور گسترده در فعالیت تجاری مورد استفاده قرار می‌گیرد، کامپنیز نامیده می‌شود. به طول معمول از طریق ثبت و بر طبق قوانین شرکت‌ها تشکیل می‌گردد که مهمترین آن‌ها قانون شرکت‌ها مصوب ۲۰۰۶ می‌باشد.

در قانون شرکت‌های مصوب ۲۰۰۶ شرکت‌ها بر مبنای ثبت به دو گروه شرکت‌های ثبت شده و شرکت‌های ایجاد شده به موجب فرمان تقسیم می‌گردند.

برای انعقاد قرارداد ادغام در لایحه تجارت شرایط و تشریفات خاصی مقرر گردیده است. اما با یک نظر اجمالی به مقررات مربوط به ادغام در لایحه مزبور می‌توان متوجه این امر شد که در لایحه مذکور نیز مانند حقوق انگلستان دو رکن از ارکان مهم شرکت یعنی هیات مدیره و مجمع عمومی فوق‌العاده نقش اساسی دارند.

در حقوق انگلستان نیز مطابق بند یک ماده ۱۵ قانون شرکت‌های تجاری مصوب ۲۰۰۶ رعایت تشریفات خاص ثبت شرکت‌ها، شرکت را مستحق دریافت گواهی تأسیس شرکت می‌کند (Certificate Of In Corporation) مطابق قانون مزبور از تاریخ گواهی تأسیس شرکت یک شخص حقوقی واجد صلاحیت برای اجرای تمام وظایف شرکت می‌گردد و اثر قطعی تشکیل شرکت تجاری در قالب شخص حقوقی ایجاد تمایز روشن بین اعضای شرکت تجاری و خود شرکت است. خلاصه آن که شرکت تجاری یک شخص حقوقی است و بدین ترتیب از نظر قانونی، شخصی است کاملاً متمایز و مستقل از اعضای تشکیل دهنده آن. نتیجه این استقلال این است که شرکت می‌تواند دارایی و حقوق داشته باشد و متعهد شود. دیگر این که شرکت مالک واقعی اموال خود است و سهامدار مالکیت واقعی یا قانونی در این اموال و دارایی ندارد و به همین دلیل نمی‌تواند اموال شرکت را تأمین کند (صفار، ۱۳۷۳، ص ۸۱) معمولاً پایان شخصیت حقوقی شرکت‌های تجاری با انحلال آن‌ها واقع می‌گردد. انگیزه‌ها و دلایل گوناگونی برای انحلال شرکت‌ها وجود دارد. انحلال یک شرکت ممکن است به علت ورشکستگی، مخالفت با نظم عمومی و اخلاق حسنه، خواست و اراده مؤسسين و شرکاء، انقضای مدت حکم دادگاه و یا انجام موضوعی که شرکت به خاطر آن ایجاد شده است، صورت گیرد.

در کلیه شرکت‌ها دارایی شرکت از دارایی شرکا مجزا است در شرکت‌های سهامی دارایی شرکت اهمیت مخصوص دارد و شرکا مسئولیتی در مقابل تعهدات شرکت به جز سرمایه‌ای که پرداخته‌اند ندارند و طلبکاران شرکت غیر از آن وثیقه‌ای ندارند (ستوده تهرانی، ۱۳۷۶، ص ۲۲) به عبارت دیگر نتیجه دیگر بقای شخصیت حقوقی شرکت این است که دارایی شرکت از دارایی شرکاء مستقل باقی می‌ماند و هر گاه این دارایی برای پرداخت طلب طلبکاران شرکت کافی نباشد، اعلام ورشکستگی به دلیل موجود بودن شخصیت حقوقی‌اش در زمان تصفیه مجاز خواهد بود.

در حقوق انگلستان ادغام شرکت‌های تجاری به دو صورت ادغام به معنای خاص و ادغام به معنای

تملك سهام انجام می‌گیرد که بیشتر ادغام‌ها نیز از طریق تملك سهام صورت می‌پذیرد. ادغام به معنای خاص در حقوق انگلستان تشریفات زیادی از جمله دو بار مراجعه به دادگاه برای انعقاد قرارداد ادغام دارد و شرکت‌های تجاری نمی‌توانند بدون تصدیق دادگاه به ادغام سایر شرکت‌های تجاری مبادرت ورزند.

نتیجه گیری:

ادغام عبارت است از ترکیب دو یا چند شرکت تجاری که در آن غالباً واحد تجاری برتر واحد کوچک‌تر و انفعالی‌تر را جذب می‌کند و یا منجر به تشکیل شرکت مستقل و جدیدی می‌شود. در این میان شخصیت حقوقی شرکت تجاری ادغام شونده محو شده و از بین می‌رود به نحوی که کلیه دارایی‌ها و تعهدات آن به شرکت ادغام کننده اعم از شرکت بازمانده یا جدیدالتاسیس منتقل شده و استقلال مدیریتی خود را به نفع شرکت دیگر یا شرکت جدید از دست می‌دهد. وجود دلایل متعددی مانند میل به رشد- ترکیب فرآیند تولید- تملك تسهیلات بازار یابی- افزایش ارزش سهام و ... در این رابطه سبب ترغیب شرکت‌ها در ورود به عرصه ادغام است. با بهره‌گیری از مقررات ادغام و تمرکز شرکت‌ها می‌توانند با کمترین هزینه از امکانات فناوری و مدیریت سایر شرکت‌ها استفاده نمایند و در نتیجه طرح‌های بزرگ اقتصادی را که نیاز به همفکری و سرمایه بسیار دارد عملی نمایند و محصولاتی با بهترین کیفیت ممکن تولید نمایند

منابع و ماخذ

الف) منابع فارسی

۱. اسکینی، ربیعا، حقوق شرکت‌های تجاری، جلد اول، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۸۵.
۲. پرو، روزه، نهاد‌های قضایی فرانسه، ترجمه شهرام ابراهیمی، معاونت توسعه قضایی قوه قضاییه، تهران، ۱۳۸۴.
۳. خزاعی، حسین، حقوق شرکت‌های تجاری، جلد اول، نشر قانون، تهران، ۱۳۸۵.
۴. ستوده تهرانی، حسن، حقوق تجارت، جلد دوم، نشر دادگستر، تهران، ۱۳۷۶.
۵. صفار، محمدجواد، شخصیت حقوقی، نشر نیل، تهران، ۱۳۷۳.
۶. عالی ور، عزیز، صورت‌های مالی اساسی، سازمان حسابرسی، تهران، ۱۳۶۱.
۷. عامری، فیصل، تاملی بر لایحه مقررات تسهیل کننده رقابت و ضوابط مربوط به کنترل و جلوگیری از شکل‌گیری انحصارات، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ۱۳۸۸.
۸. عمید، حسن، فرهنگ فارسی، جلد اول، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۵۷.
۹. معاونت توسعه قضایی قوه قضاییه، جستاری در سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، جلد اول و دوم، انتشارات کیهان، تهران، ۱۳۸۹.
۱۰. موسسه حسابرسی و خدمات علمی، بورس، سهام و نحوه قیمت‌گذاری، نشر نخستین، تهران، ۱۳۸۳.
۱۱. وکیلی مقدم، محمد حسین، توافقات ضد تجاری، تهران، انتشارات همگان، ۱۳۸۹.
۱۲. دمیرچلی محمد، حاتمی علی، قرائی محسن، قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی، انتشارات میثاق عدالت، تهران، ۱۳۸۱.

ب) منابع انگلیسی

13. Boyle and John Brids, company law, (London, 1999)...
14. Crisvencenzi and John Fairhurst, law of the European community, (Longman, London, 2002).
15. Garner, Bryan A, blacks law dictionary, (west publishing co, eight edition, 2004).
16. Judge, Stephen, business law, second edition, (London, momillan, 1999).
17. Kent Klark and Eli Ofek, "mergers as a means of restructuring distressed firms: an empirical investigation" journal of financial and quantities analyses, vol 29, (2004).
18. Martin, Elizabeth A., oxford divtionary of law, (oxford

university press, fourth edition, 1997).

19. . “Accelerating merger and acquisition success: integrating organizations through content “,(IBM websphere information integrator content edition, usa, 2005).

20. . stig Larsson and morse , “software systems in-house integration strategies merger or retire- rperiences from industry“,(malardalen university, 2007).

(ج) پایان نامه ها

۲۱. بیگی حبیب آبادی، احمد، مطالعه تطبیقی ادغام شرکت‌های سهامی در حقوق ایران، انگلستان و آمریکا، رساله دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۹.
۲۲. جعفر پور، حسن، بررسی تطبیقی ادغام شرکت‌های تجاری در قوانین انگلستان و لایحه قانون تجارت ۱۳۸۴، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۷.
۲۳. مرادی، محمد علی، اعلام سود حسابداری از طریق انتشار صورت‌های مالی و رفتار قیمت سهام در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۳.

(د) روزنامه ها و مقالات

۲۴. صادقی، طوبی، اصول حاکم بر حقوق تجاری با نگاهی به لایحه قانونی مربوطه، مجله تخصصی الهیات و حقوق، بهار ۱۳۸۶، شماره ۲۳.
۲۵. موسویان، سیدعباس، بررسی فقهی و اقتصادی ابزارهای جایگزین عملیات بازار و معرفی ابزار جدید، مجموعه مقالات دهمین کنفرانس سیاست‌های پولی و ارزی، موسسه تحقیقات پولی و بانکی، ۱۳۷۸.
۲۶. نوروزی شمس، مشیت الله، نگاهی به حقوق رقابت در قوانین چند کشور، مجله مصباح، سال چهاردهم، شماره ۶۱، بهمن و اسفند ۱۳۸۴.

(ه) مقالات انگلیسی

27. Garner, bryana. blacks law dictionary, (west publishing co, eight edition, 2004).
28. John, h. farer, farers company law, (London, butter worths, 1997).
29. Martin, Elizabeth a, oxford dictionary of law. (oxford university press, fourth edition, 1997).
30. Kent klark and eli ofek, mergers as a means of restructuring distressed firms: an empirical investigation, journal of financial and quantities analyses, vol 29, (2004).

(و سایت‌ها:

31. Department of Agriculture“cooperative,merger/ consolidation negotiation “,(U.S.A , 1999),available at: <http://www.rudev.usda.gov/>
32. . Dennis, Mueller,“ merger and market share: the review of economics and statistics“, (U.S.A. , M.I.T. press,1985), available at: <http://ideas.repec.org/p/mullo.html/>
33. . Haufler,Andreas,“merger policy and tax competition“, (university of munich, 2007),available at: <http://epub.ub.munich.de/>
34. . Hutchison and mason pllc,“merger and Acquisition basics“, triangle techjournal,(2001).
35. . Cameron, mark,“merger and acquisition of privately companies“,available at:<http://www.whiteglie.com/mga.html/>.
36. . Larner,Digby,P for a merger:anatomy of takeovers target “,(1999),available at:<http://www.iht.com/>.
37. . Rappaport,Alfred,“ creating shareholders value“, (New york ,1998),available at:<http://books-global.investor.com/>.
38. . Rasmussen,kurt D,“mergers and Acquisition:new, considerations“ (1989),available at:www.luca.com/cpajournal/old/hml.
39. . investopedia company,“what is the Difference Between a merger and a takeover“,available at:[http:// www.investopedia.com/ask/answers/05](http://www.investopedia.com/ask/answers/05)